

Historische Kring Maarssen

29e Jaargang no. 3, augustus 2002

CAFE-RESTAURANT

„GEESBERGE”
aan de Vecht
MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 0346-561435

RADIO - T.V.

ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

Koetsveld Assurantiën

- * PENSIOENEN
- * HYPOTHEKEN
- * BELEGGEN
- * FINANCIERINGEN
- * LEASEN

Raadhuisstraat 15
3603 AV Maarssen

Telefoon: 0346-561 680/567 757
Telefax: 0346-560 869

Onderdeel van Nico Koetsveld Beheer BV

ReoLine

LINGERIE BEENMODE BADMODE
LANGEGRACHT 55 TEL. (0346) 575343 3601 AK MAARSSSEN

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingsregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 301763120000.

Bestuur: B. Visschedijk, voorzitter, Mevr. M. Tijhuis, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-575222, Mevr. A. Wolters-Dekkers, penningmeester, giro 2907376, J.H.W. van Bommel, R. Betten, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, W. Klever en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijs-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95), Mevr. G.M. Willekes-van Putten (24-02-2000), J.H. Sagel (22-02-2001), B. de Ruiter (21-02-2002).

Redactie: B. de Ruiter, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Lidmaatschap: De leden bepalen zelf op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering de contributie voor het lopende jaar. Deze bedraagt thans € 11,00 voor leden, € 8,50 voor het tweede en elk volgende lid op hetzelfde adres. Een tweede lidmaatschap, maar dan zonder periodiek is ook mogelijk en kost slechts € 5,-. Leden in het buitenland betalen € 14,50 i.v.m. de verzendkosten.

Voor meer informatie en eventueel aanmelden als lid van de Kring kunt u schrijven naar de Historische Kring Maarssen, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, of contact opnemen met de ledenadministratie, Mevr. A. Wolters-Dekkers, Mozartlaan 12, 3603 BH Maarssen, tel.: 0346-579940.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Werkgroep archief/bibliotheek: H. Pouderoyen, Fazantenkamp 576, 3607 DG Maarssen, tel.: 0346-569133.

Verkoop losse nummers: R. Betten, Troelstrastraat 26, 3601 WE Maarssen, tel.: 06-50555465.

ISSN: 1384-0967

29e Jaargang no. 3, augustus 2002

Verschijnt 4 x per jaar

De HKM op de jaarmarkt gefotografeerd door een passant, 1 juni 2002.

Kringnieuws

Restauratie van de R.K. Heilig-Hartkerk afgerond

Ruim drie jaar heeft de restauratie geduurd van de kerk die zozeer het centrum van Maarssen bepaalt. De R.K. Gemeenschap van Maarssen heeft zich zeer ingezet om dit voor elkaar te krijgen. Dankzij de medewerking van de landelijke, provinciale en gemeentelijke overheid, bedrijven en particulieren is een financieel kunststukje verricht. We feliciteren graag alle betrokkenen met een resultaat dat gezien mag worden.

Ter gelegenheid van het afronden van de restauratie heeft de Historische Kring een informatiebord aan de kerk bevestigd. Daarop staat een korte historie van kerk en pastorie. Verdere gegevens vindt u verderop in dit nummer, in een artikel van Arie de Zwart.

Open Monumentendag, zaterdag 14 september.

Het thema is dit keer **handel**. Een nieuwtje is dat er niet alleen overdag maar ook 's avonds activiteiten zullen zijn. Maarssen heeft met nog zeven andere Utrechtse gemeenten hiervan de primeur. De avondactiviteiten zijn vooral bedoeld om de belangstelling van een jonger, breder publiek te trekken. Café Ome Klaas zal zowel overdag als 's avonds de centrale plaats zijn. Voor verdere informatie verwijzen wij u naar de plaatselijke pers.

Het komende jaar bij de Historische Kring

Voor het jaar 2002/2003 zijn we er in geslaagd een programma te organiseren dat voor mensen met uiteenlopende interesse de moeite waard is. De lezingen vinden steeds plaats in zorgcentrum De Merenhoef in Maarssen-dorp en beginnen om 20.00 uur. Zoals bekend hebben leden van de Kring gratis toegang, anderen betalen € 2,-.

Dinsdag 8 oktober 2002 houdt de bekende Tienhovenaar **Theo Schouten** een lezing met als uitgangspunt een wandeling door Tienhoven. Met behulp van dia's zal hij allerlei leuke, bijzondere en interessante feiten en gebeurtenissen voor ons beschrijven. Vorig jaar ging zijn lezing niet door om gezondheidsredenen. Hij is weer helemaal opgeknapt en we zijn blij dat hij voor ons wil optreden. We zullen hem vragen een aantal exemplaren van het nieuwe boek over de Bethunepolder mee te nemen, zodat u dat ter plaatse kunt aanschaffen.

Zaterdag 2 november 2002 is de **jaarlijkse vrijwilligersdag**, waar de Historische Kring Maarssen ook een kraam heeft in winkelcentrum Bisonspoor. Kom langs bij onze kraam, er zijn altijd bijzondere zaken te zien. Gewoon een gezellig praatje mag ook.

Dinsdag 26 november 2002 is de spreker Dr. H.J.A. Berendsen, Universitair hoofddocent in de fysische geografie. Hij zal de ontwikkelingsgeschiedenis van het rivierengebied in Midden-Nederland beschrijven, waarbij hij speciale aandacht aan de Vechtstreek zal besteden. Juist de laatste jaren zijn er allerlei nieuwe gegevens ontdekt over het ontstaan van het landschap waarin wij nu wonen. Voor internetters: op website geog.uu.nl/fg/paloegegrahy is mooi materiaal en zijn fraaie nieuwe kaarten over dit onderwerp te vinden.

Dinsdag 14 en donderdag 16 januari 2003 zet Cees Bloemendaal zijn lezingenreeks voort! Hij houdt op beide avonden dezelfde lezing over de Herengracht en omgeving. U kunt zelf kiezen welke avond u komt. Er is altijd veel belangstelling voor de lezingen van de heer Bloemendaal. Daarom bestaat de kans dat de zaal vol is en er mensen geen plaats meer kunnen vinden. Wij vragen daarvoor uw begrip.

Donderdag 27 februari 2003 houden we onze jaarlijkse **Algemene Ledenvergadering**. Voor de pauze vindt het huishoudelijk gedeelte plaats en na de pauze houdt **Arie Manten** een lezing. Hij is oudvoorzitter van de Historische Kring Breukelen en onder meer schrijver van het pas verschenen boek

over Breukelen tussen 800 en 1200. Dit onderwerp is te breed voor het uur dat de lezing zal gaan duren. Daarom hebben we in overleg met de heer Manten als onderwerp gekozen voor de kerstening van de Vechtstreek, van Friesheidens geloof tot christendom.

Dinsdag 25 maart 2003. Binnenkort verschijnt een boek over de Hollandse Waterlinie. De schrijver ervan, de heer Chris Will, hebben we bereid gevonden om een lezing te houden over dit onderwerp. Zoals vaak vroegen we ook aan hem om speciaal aandacht te besteden aan de Vechtstreek. Hij werd daarop meteen enthousiast, juist over onze streek had hij veel gegevens verzameld de afgelopen tijd. De spreker is educatief conservator van Museum Boymans van Beuningen te Rotterdam.

Zaterdag 5 april 2003 vindt iets plaats dat een traditie gaat worden voor de Historische Kring. We houden dan onze jaarlijkse **boekenmarkt** en in voortreffelijke samenwerking met de winkeliersvereniging Bisonspoor is de markt in dit winkelcentrum. Dus we staan warm en droog en horeca is bij de hand. Veel bezoekers betekent ook veel klanten voor de verkopers van boeken en prenten. Mocht u belangstelling hebben voor het huren van een kraam, meldt u zich dan bij Benno Visschedijk, tel. 0346-567596. Boeken over de Vechtstreek in al zijn facetten zijn het meest gevraagd, maar op de markt mag elk onderwerp worden verkocht. Dat is ook voor het winkelend publiek aantrekkelijk. De kraamhuur bedraagt slechts € 2,- per strekkende meter.

Zaterdag 24 mei 2003 gaat onze excursie dit jaar per bus naar **kasteel Het Nijenhuis/Hannema-de Stuersfundatie** en naar **Deventer**. Na een koffiestop gaan we naar het kasteel dat op zichzelf al de moeite waard is en ook een fraaie collectie oude kunst herbergt, waaronder meubels en schilderijen. In de bouwhuizen bevindt zich een wisselende collectie moderne kunst. In niet al te grote groepen worden we door gidsen rondgeleid. Daarna gaan we door naar Deventer voor een lunch op eigen gelegenheid, waarna een stadswandeling plaatsvindt onder leiding van leden van "Oud-Deventer". De gezellige oude binnenstad van Deventer, met onder meer het Bergkwartier, telt diverse zeer oude huizen en talrijke andere monumenten. Zoals u van ons gewend bent streven we naar een zo laag mogelijke prijs, zodat ook veel niet-leden belangstelling hebben voor de excursie. Dat heeft er toe geleid dat we bij de excursies vanaf nu, voorrang geven aan leden, met maximaal één introductie per lid. Pas als er nog plaats over is kunnen niet leden mee. Conclusie: word lid!

De organisaties met wie we afspraken maken voor deze excursie hebben hun jaarplanning voor 2003 nog niet helemaal gemaakt. Daarom hebben ze ons gevraagd enig voorbehoud te maken bij onze leden, er kan dus nog wat veranderen.

Bijzondere tentoonstelling in Slot Zuylen

Misschien een beetje laat, maar toch willen wij u nog even er op attenderen dat Slot Zuylen als museum in 2002 vijftig jaar bestaat. In het kader daarvan worden er diverse activiteiten georganiseerd, waaronder een tentoonstelling met als titel '**Beeldschoon damast, met liefde gemangeld**'. Normaal is er niet veel damast in het slot te zien, voor deze gelegenheid is de collectie, waaronder zelfs zeventiende-eeuwse stukken, fraai opgehangen en neergelegd. Diverse geborduurde stukken zijn er te zien en veel tafellinnen en handdoeken zijn gemerkt, niet altijd even deskundig overigens. De stoplap, uit 1758, van Belle van Zuylen is speciaal gereinigd. Aandacht wordt ook besteed aan het mangelen en persen van damast. Een zeldzame bakmangel staat weer klaar voor gebruik. Enkele linnenpersen en gewone mangels zijn ook gebruiksklaar opgesteld. Tot 15 september is de tentoonstelling geopend van 13.00 tot 17.00 uur, op zaterdag van 14.00 tot 17.00 uur. Maandag en vrijdag gesloten. Na 15 september tot 15 november, uitsluitend zaterdag en zondag. Er worden ook workshops gehouden over onderhoud en borduren van damast. Zie daarvoor de website: slotzuylen.com.

Kring Kroniek

Een groepje HKM-ers op de Grote Markt in Delft. Op de achtergrond het stadhuis. Foto Ria Tijhuis.

De excursie naar Delft, 25 mei 2002

Bij vertrek uit Maarssen bleek er maar één bus op ons te wachten, een schoonheidsfoutje van de busmaatschappij. Gelukkig kon er nog een bus komen, maar dat duurde wel een uurtje. De wachtenden keerden naar huis terug of nuttigden een kopje koffie bij bakker Olink, want het was erg koud en windig, dus op straat staan tot de tweede bus kwam was er niet bij. De eerste groep was door alle commotie ook een beetje te laat, maar de trouwe gidsen van Het Gilde stonden nog op ons te wachten, de eerste vier rondleidingen gingen van start en de rest van de gidsen was bereid op de aankomst van de volgende bus, een uur later, te wachten. Na dit onrustige begin een prachtige excursie. Delft is een heel leuk, zeer oud, bezienswaardig stadje, dat wij lopend en per rondvaartboot konden bewonderen. Daarnaast hadden wij vrij toegang tot de Oude en de Nieuwe kerk met het praalgraf van Willem van Oranje, dat nog niet zo lang geleden prachtig is gerestaureerd. Door de straffe wind bleef het droog en iedereen genoot zichtbaar. De bussen voor de thuisreis waren precies om vier uur op de afgesproken plaats en dus konden wij de terugreis zeer voldaan aanvaarden.

Het bestuur heeft zich naar aanleiding van de problemen op deze excursie voorgenomen in het vervolg slechts met één bus op stap te gaan. Dus als u weer mee wilt, vroeg reserveren!

Jaarmarkt, zaterdag 1 juni 2002

Traditiegetrouw had de Kring ook een kraam op de jaarmarkt die de 1e zaterdag van juni is gehouden. Het was een aardige plek die toegewezen was door de organisatoren, bij boekhandel Bouwman voor de deur waar iedere bezoeker langs kwam. Het was een zonnige dag en de kraam werd druk bezocht.

Er is leuk verkocht en er werden nog een vijftal nieuwe leden geworven. Ook was er een collage van foto's die een goed beeld gaven van de jaarlijkse excursie in Delft van 25 mei j.l.

Informatieborden in Maarssen

Aan de Nederlandse Hervormde kerk in Maarssen werd vorig jaar een bord geplaatst met cultuur-historische informatie. Inmiddels is ook aan de Rooms Katholieke kerk een dergelijk bord bevestigd, tegelijk met het afronden van de restauratie van de kerk. In de tuin van Slot Zuylen is op 26 mei 2002, tijdens de daar gehouden tuindag, een bord onthuld met informatie over de tuin.

Nog deze zomer worden in Maarssen op de route langs de Vecht diverse andere borden geplaatst. Onder meer bij Doornburg, Goudestein en Vechtoever kunt u ze dan aantreffen. De werkgroep van de Historische Kring die dit allemaal voor elkaar heeft gekregen gaat door met zijn werk. In voorbereiding is een nieuwe serie borden, die behalve in Maarssen, ook in Tienhoven en Oud-Zuilen zullen komen.

Museum Maarssen

Met ingang van het volgende periodiek zult u iedere keer een artikeltje over het museum en de collectie aantreffen. Het is de bedoeling meer kleine tentoonstellingen per jaar in te richten, zodat er steeds iets nieuws te zien zal zijn. We houden u op de hoogte.

Bibliotheek: nieuwe aanwinsten

De Bethune, van het heden naar het verleden. Een boek dat is uitgekomen naar aanleiding van de veranderingen die er in de Bethunepolder plaatsvinden van agrarisch gebied terug naar de natuur. Plannen die uitgevoerd worden in het kader van het landinrichtingsplan 'Noorderpark'. Het boekje bevat voornamelijk eigen bijdragen van de huidige bewoners, die terugblikken naar het verleden, zoals de subtitel al aangeeft. De vele zwart-wit foto's laten heden en verleden goed uitkomen. Het boekje is verkrijgbaar voor Euro 15,50 bij o.a. Theo Schouten te Tienhoven.

De kininefabriek 1904-2002. Een heel leuk boekje inclusief CD-rom, voorzien van prachtige kleurenfoto's van de gebouwen en de medewerkers. Het is tot stand gekomen naar aanleiding van het definitieve vertrek van de kininefabriek uit Maarssen. Een fabriek die haar geschiedenis volledig deelt met ons dorp en van groot belang is geweest voor de werkgelegenheid. Waar vele generaties Maarsseenaars elkaar zijn opgevolgd op de werkvloer.

Als u nog iets meer wilt weten van de ontstaansgeschiedenis van de ACF, kunt u ons periodiek nr.2, jrg.25 van 1998 nog eens opslaan, waarin de heer J.H.H. Heusschen een buitengewoon lezenswaardig artikel hierover publiceerde.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
 2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
 3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren vóór 15 september 2002.
-

De plaats waar de R.K.- kerk staat'

Afb. 1. De personen zijn mogelijk H.J. Kok en zijn vrouw, de eigenaren van het logement De Eenhoorn. In 1882 werd het met het bijbehorende terrein voor f 30.000,- verkocht aan het R.K. – kerkbestuur. De foto is waarschijnlijk kort daarvoor gemaakt. Rechts om de hoek waren de paardenstallen, ongeveer bij de huidige woning van de familie Van Tricht. Deze zijn nog tot in de 20ste eeuw gebruikt voor de paarden van de kerkgangers, die van ver kwamen.

Afb. 2. Een fraaie afbeelding van de Herengracht, maar onze aandacht wordt ook gevraagd voor het grote huis achter de kleine brugwachterswoning. Dat is het gedeelte van de Eenhoorn dat van 1885 tot 1892 dienst heeft gedaan als pastorie.

Afb. 3. Hier is links nog juist een stukje van de Eenhoorn te zien. De foto is van rond 1890. Ten tijde van de foto is het gebouw in gebruik als pastorie.

Afb. 4. Deze foto is gemaakt kort na de bouw van de pastorie in 1893. Volgens overlevering zou deze gebouwd zijn op de fundamenteën van een gedeelte van de Eenhoorn. Een citaat van J. van Veldhuizen uit zijn boekje over de kerk²: 'Had pastoor Essink het logement de Eenhoorn laten verbouwen tot pastorie, zijn opvolger pastoor Bernardus Th. Nasz liet daarvoor in de plaats de tegenwoordige pastorie bouwen. Onder leiding van de Utrechtse architect J. van Kesteren wordt het werk uitgevoerd door G.H. de Meij uit Maarssen. De aanneemsom bedraagt twaalfduizend gulden., maar de werkelijke kosten vallen hoger uit omdat de aannemer in financiële problemen raakt. Pastoor Nasz betreft op 19 maart 1893 de nieuwe pastorie.'

Over de geschiedenis van de kerk is in het jongste verleden al enkele keren geschreven, ook in ons periodiek. Het lijkt daarom een aardige gedachte om nu enige aandacht te besteden aan de plaats waar de kerk staat, in het bijzonder kort voor en na de bouw. Het is de bedoeling om in de nabije toekomst iets te publiceren over de inwendige verfraaiing van het kerkgebouw. Op 9 september 1885 werd de kerk plechtig geconsacreerd door de aartsbisschop van Utrecht, P.M. Snickers. Op nadrukkelijk verzoek van pastoor Essink kreeg de kerk dan de naam 'Heilig Hart'. Bouwpastoor Johannes G.H.C. Essink nam met zijn parochianen de kerk op 11 oktober 1885 in gebruik. Deze werd in 1884/1885 gebouwd op het terrein van het voormalig logement De Eenhoorn. Eerder was hier een bierbrouwerij gevestigd. Zowel over de brouwerij als over het logement is in ons periodiek geschreven. Onze zoektocht ging dus uit naar nog niet eerder in dit verband gepubliceerde gegevens. We vonden deze in de vorm van enige afbeeldingen die hiervoor

zijn afgedrukt. Ze zijn afkomstig uit particuliere collectie.

Na een langdurige ziekte overleed pastoor Nasz op 9 oktober 1901. Daarna hebben nog vele geestelijken de pastorie bewoond, waaronder de zeer bekend geworden priester Alphons Ariëns. Pas recent (2001) is de pastorie officieel aangewezen als rijksmonument. Hiermee is thans het gehele ensemble, bestaande uit kerk, kerktoren met carillon en pastorie, een beschermd monument geworden.

Noten:

- 1 Met dank aan Hans Sagel voor enige aanvullingen.
- 2 J. van Veldhuizen: Een eeuw Heilig Hart parochie 1885-1985.

Arie de Zwart

De Rietveld-sprekkamer van dokter Hartog

'Marienhof' ± 1920. In de woning van de kunstschilder Willem van Leusden maakt Arie Hartog kennis met diens vriend Gerrit Rietveld, architect in Utrecht. Arie is geïnteresseerd in kunst in al zijn verschijningsvormen en hier wordt hij al spoedig geboeid door de persoon van de architect en diens ideeën over vormgeving. Zo legt dit eerste contact de basis voor een zich verdiepende relatie die resulteert in een opdracht voor Gerrit Rietveld. Het ontwerpen van een spreekkamer in 'Honk', de woning van de huisdokter. Gerrit Thomas Rietveld (Utrecht 1888-1964) heeft zich een jaar daarvoor aangesloten bij de groep rondom het internationale maandblad voor kunst en cultuur 'De Stijl'. *Hierin (ik citeer de encyclopedie) wordt het Neoplasticisme verdedigd. Het voorstellingsloze kunstwerk dat geconstrueerd is uit de meest elementaire vormen. De simpele lijn en de rechthoek in zuivere harmonie. Gecomposeerd met gebruik van de primaire kleuren rood, blauw en geel op een zo sober mogelijk fond.* Mondriaan behoort tot de oprichters van het maandblad. Willem van Leusden is in de beginjaren van De Stijl een (tijdelijk) aanhanger van het

Neoplasticisme.

Kom eens bij mij langs, stelt Hartog voor. De architect kijkt en neemt de ruimte op. Een kamer van vijf bij zes meter met aan de tuinzijde opengaande deuren en een gematteerd raam. Er is een verbinding met een kleine apotheekruimte. Een dubbele deur leidt naar de wachtkamer. En in de tegenoverliggende hoek een deur naar de gang en een schuifdeur annex kast naar de woonruimte van het gezin.

Een spreekkamer volgens de principes van de Stijl, dat is het verzoek van Arie Hartog aan - nu vriend - Gerrit Rietveld. Het gaat om de aankleding en inrichting van een bestaande ruimte. Aan meubilair is nodig een bureau, minstens twee stoelen en een onderzoekbankje. Een makkelijke stoel wellicht. Een ladenkast en een onderzoekbank. Voor Gerrit Rietveld is het verzoek een welkome aanvulling van zijn inkomen. Ontwerpen te over, maar... waar blijven de opdrachtgevers.

Nog in het zelfde jaar 1920 wordt de spreekkamer gerealiseerd. De architect heeft een vaste timmerman, Van de Groenekan genaamd, die met eenvoudig materiaal waaronder triplex de te-

keningen uitvoert. In het midden van de kamer prijkt een kolossaal bureau van bijna twee bij twee meter, kanariegeel geverfd met een effen zwart blad. Lange laden met rechthoekige zwarte knoppen, twaalf in totaal, zorgen voor veel opbergmogelijkheid... laat Gerrit zien. Daarnaast is er een open kastje met tien laden. Net als het bureau is hiervoor alleen hout gebruikt. De verbindingen zijn met houten pinnen verlijmd. Twee grote stoelen in een simpele constructie van spijlen en twee plankjes als zitting (blauw) en rugleuning (rood). Het frame is zwart, de kopse kant geel. De "makkelijke" stoel heeft dezelfde kleurstelling, de plankjes zijn beide schuin gemonteerd. Ook bij de stoelen komt er geen spijker aan te pas. Er is een wit-zwart onderzoeksbankje en om een reeds aanwezige onderzoeksbank heeft Rietveld een ombouw gemaakt rond de vier poten. Een soort opbergruimte met twee schuifpanelen, uitgevoerd in wit met zwarte knoppen. Verder is er nog een gele, rechthoekige prullemand waarvan de wandjes, net als bij de onderbouw van de bank, van triplex zijn. Deze mand is kanariegeel. De lamp is een bijzondere constructie. Gerrit is ingenomen met zijn idee om gebruik te maken van bestaande TL-buisjes van Philips, die hij in horizontale en verticale positie plaatst. Vanaf het plafond, een zwart vierkant, gaan acht glazen buizen, waarin de bedrading, naar beneden om via zwart houten knoppen een verbinding te krijgen met de lampen.

De vloer is zwart en wit linoleum, in rechthoekige vormen gelegd. Ook de wanden zijn in vlakken gekleurd. Blauw en wit en geel. In het oog springt een menie-rode cirkelvorm boven de ligbank. Waar alles de rechte lijn volgt is dit dé vondst van de kunstenaar. Overigens werd die er wat later door Rietveld op aangebracht. De beide mannen staan in de spreekkamer en bezien het resultaat. Nu helemaal ingericht. De boekenkast aan de woonkamerkant met de reeks ingebonden tijdschriften van het N.T.V.G.² en de studieboeken. Een streep paars linnen onder iedere plank houdt het stof tegen. Er zijn paarse overgordijnen bij de ramen en ook de apotheek is met een paars gordijn afgesloten. Op advies van Rietveld is de bestaande inrichting van de apotheek in blauw-geel geverfd. In de hoek bij de wachtkamer is een kleine uitkleedruimte achter een alweer paars gordijn. Oh ja, er zijn terra-rode kussens op de stoelen. Jammer.. vindt Gerrit, maar ja.. plankhard zit niet prettig voor zijn vriend. Tussen de ramen mag een schilderijklok-

Afb. 1. Rietveld zelf bij een van zijn ontwerpen.

je hangen en boven het wit geschilderde metalen instrumenten kastje (niet van Rietveld dus) komt een ets van Van Leusden uit 1913 ... een schedel bekijkt hologisch de Stijl-principes.

Gerrit Rietveld is tevreden en zijn vriend Arie Hartog niet minder. Zijn vrouw en zijn kinderen moeten wel wennen aan al die kleuren en dat harde hout. Wie ook moeten wennen zijn de patiënten. Het is 1920 en Maarssen is nog niet opgenomen in de vaart der volkeren. De Stijlnooit van gehoord. Wie richt er nu zo een kamer in. ...en die gekke bol daar boven de bank. Een patiënte - toen klein meisje - weet het zich te herinneren. Ik schrok en was er een beetje bang voor toen ik daar onder moest gaan liggen... Kunstminnaars zijn vol lof.

De jaren gaan voorbij. Het betengeld behang moet gerepareerd. De tweede mevrouw Hartog laat het waar nodig bijschilderen. Dokter Hartog gebruikt zijn makkelijke stoel, met nu ook in de rug een kussen. Het ladenkastje verdwijnt naar het kantoor van de K.N.M.G. waar Arie Hartog het meer nodig heeft in verband met zijn maatschappijwerk daar. Wanneer dokter Hartog over-

Afb. 2. De rode cirkel.

lijdt en een opvolger gezocht moet worden, wordt degene die de Rietveld-spreekkamer als zodanig herkend, uitverkoren door mevrouw Hartog. De oorlog maakt dat de kamer meer en meer in verval raakt. Het linoleum gaat bij de hoeken barsten en breekt af. Het behang bobbelt. De TL-buizen zijn moeilijk vervangbaar en de toch logge stoelen voldoen echt niet meer. Ook al vanwege het schoonmaken, al die kantjes nat af nemen...

Zo valt het besluit. Na ruim 25 jaar (1946) wordt de Rietveld-kamer onttakeld door de opvolger van Arie Hartog, dokter Sjoerd Hoekstra. Mevrouw Hartog, die nog wel eens in huis komt als goede kennis-patiënte wordt er achteraf pas in gekend. Ze zal het niet leuk hebben gevonden. Het bureau blijft staan, wel in andere kleur. De

Afb. 3. Kijkje in de werkkamer.

stoelen verhuizen naar de tuin. De achterpoten wat ingekort en fleurig groen geverfd, een bruikbaar tuinameublement. De prullebak blijkt wandjes te hebben die kunnen dienen als schild van een ridder, vier schilden dus als jeugdattractie. De lamp-constructie verdwijnt direct in de afvalbak³.

Nog weer later, de stoelen verweren, is er iemand actief met de zaag en de bijl. Brandhout voor de open haard. De geest van Rietveld gaat knetterend door de schoorsteen.

Een monumentaal boek over 'De Stijl' laat een foto zien van Arie Hartog zijn spreekkamer. Het onderschrift spreekt voor zich 'totally destroyed'⁴.

Auke Hoekstra

Noten:

1. Zie ook geneesheren uit de vorige eeuw, deel 2, periodiek nr.4, jrg.28, blz.101.
2. KNMG. Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Geneeskunst.
3. In 1972 wordt in verband met een verbouwing het nog aanwezige, originele Rietveldbureau geschonken aan het Gemeente Museum in Den Haag.
4. Volkomen verwoest.

Geneesheren uit de vorige eeuw (4)

Negentienvierendertig. Het zijn de crisisjaren van Colijn. De tijd van bezuinigen en de broekriem steeds verder aanhalen. Nog immer de tijd van de standsverschillen. De notabelen en dus ook de dokter staan op een voetstuk. De geneesheer wordt met ontzag en eerbied bejegend. In een klein dorp als Maarssen heeft de dokter een spilfunctie in het openbare leven. Gezien, geacht, geëerd. Met de komst van Eduard Elisa Vrijdag in 1934 als opvolger van dokter Venker wordt in de Maarssense gezondheidszorg een kleurrijke figuur verwelkomd. Kleurrijk in de zin van opvallend in zijn handelen is, zoals zal blijken, dokter Vrijdag zeker.

Afb.1. Dokter E.E. Vrijdag

Afb. .2. Mevrouw J.Ch.M. Vrijdag-Meertens.

Eduard Elisa Vrijdag wordt op 9 oktober 1904 te Amersfoort geboren. Zijn vader is generaal bij de cavallerie, de woning is de riante villa Randenbroek in de Keistad. De medische studie wordt, na een moeizame start in Utrecht, tenslotte in Groningen met succes afgerond in het najaar van 1933. Edie, zoals hij genoemd wordt, kan nu gaan uitkijken naar een praktijk. Inmiddels is hij gehuwd met Jacomina Christina Margaretha Meertens (1909-1989) en vader van een gezonde dochter.

Vrij laat reageert hij op de advertentie van dokter Venker. Met de mededeling ... het geld ligt klaar (vader schiet het ruimhartig voor) ... is de koop gesloten en komt Edie met Mies en dochter Jacomine naar de Herengracht nummer 8. Een hele overgang. Vooral voor mevrouw Vrijdag, die is opgegroeid in een eenvoudiger milieu dan haar man. Niet gewend met schulden te leven is zij het die er voor zorgt dat de lening snel wordt afgelost. De belastinginspecteur stelt bij een controle na een paar jaar vast dat ze "van de

sche vloeistof... De open verbinding van apotheekruimte en wachtkamer maakt een zekere waakfunctie noodzakelijk. Mies Vrijdag maakt het wel en wee - vooral het laatste - mee van de patiënten. Die leren haar kennen als een vriendelijke, meelevende en toch ook afstand bewaren-de doktersvrouw.

Aan de Vechtzijde is de spreekkamer, die middels schuifdeuren met de wachtruimte is verbonden. Het geluid van schuivende stoelen, het hui-len van een angstig kind of anderszins dringt naar achteren door. De patiënten weten niet be-ter en wachten op hun beurt. Hoogstens wat on-geduldig als het consult erg uitloopt. Dokter Vrijdag kan nogal kortaangebonden zijn. Geen klaagzangen. Ach mens ... zeur niet ... als je zo doorgaat lig je over twee jaar op het kerkhof ... als je niet uitkijkt verzuip je welnee man, je kunt best werken .. etc.

De vooroorlogse jaren zijn de rustigste. De aan-dacht van Edie gaat naar zijn praktijk en naar zijn gezin dat inmiddels met twee zonen is uitge-breid. Verder zijn er de auto's, waar hij graag zelf aan sleutelt of anders doet garage Broedelet het wel. De onafscheidelijke pijp en de sigaar. Een-maal per jaar leest hij een boek. Huisvrienden heeft hij eigenlijk niet. Zijn vrouw onderhoudt de contacten - notaris Vader bijvoorbeeld - Eigenlijk voelt dokter Vrijdag zich het beste thuis bij men-sen met minder opleiding dan hijzelf. Zijn 'volk-se' praat wijst daar al op. Hij gaat bepaald niet gebukt onder de lasten van werk en gezin. Ver-antwoordelijkheden nemen, nee, het leven is een avontuur. Met soms wat irreële fantasieën. Een voorbeeld: Hij heeft het plan om van het aan de Vechtzijde vooruitspringende linkerdeel van Vre-dehoop een toren te maken. De tekeningen wor-den gemaakt en daar op vooruitlopend koopt hij alvast de windvaan met koperen eenhoorn die de torenspits zal sieren.

De burens leren hem kennen. Vredehoop heeft een lange tuin die doorloopt tot aan de Diepen-daalsedijk. De burens van nummer 6 hebben recht van overpad, maar verliezen een proces in-zake door dokter Vrijdag aangebrachte verande-ringen in hun toegang. Loodgieter Tukker, die op nummer 9 woont, moet aan dokter Vrijdag, vol-gens overgeleverd recht, via zijn werkplaats recht van overpad verlenen naar de aangrenzen-de steeg. Minstens eenmaal per jaar komt er een volkomen onverwachte controle ... kan de deur

Afb.3. De FIAT van Dr. Vrijdag, 1934.

wel open, staan er geen materialen voor. Dokter Vrijdag neemt zijn rechten. Met zijn plichten ligt het deels wat anders. Zeker, met de mobilisatie in augustus 1939 wordt hij opgeroepen als offi-cier van gezondheid in Hilversum. Door de aan-schaf van zijn snelle zes cylinder auto kan hij aantonen dat hij in korte tijd van Maarssen naar de kazerne kan komen. Zo kan hij zijn praktijk blijven uitoefenen en geniet dan ook nog een dubbel inkomen.

Zijn plicht als Nederlander tegenover de bezet-ter. Lid worden van de artsenkamer weigert hij - zoals de meesten - Op het naambord komt een roze pleister over het woord Arts. Veiligheidshal-ve duikt hij wel een paar dagen onder. Onbeken-den plakken in de nacht een papier op de deur ...**hier heerst de Engelse ziekte...** Een oorkon-de voor goed gedrag!

Zijn plichten naar de dorpsgemeenschap. De to-neelverenigingen de Gouden Ploeg en Roka To-ma worden financieel gesteund. Zo ook de Pro-testantenbond en het Nut van het Algemeen. Lootjes en intekenlijsten voor donaties. Van de dokter wordt een bijdrage verwacht. Ook dat er inkopen gedaan worden bij patiënten, de bakker, de melkboer. Dokter Vrijdag en ook zijn vrouw la-ten het niet afweten. Hoewel het soms best lastig is om bijvoorbeeld in Utrecht min of meer on-zichtbaar te winkelen.

Zijn plichten naar zijn kinderen. Hij kan soms ruw uitvallen. Er blijft afstand door ontzag voor zijn priemende blikken. Ze mogen niet in de apo-theek komen, ze mogen tijdens het spreekuur niet in de gang spelen. Ze moeten soms opdra-ven, bijvoorbeeld voor een angstig kind dat een injectie weigert. Stroop je mouw op krijgt een zoon te horen. Hij moet laten zien dat hij niet bang is voor een prik. Als het te vaak gebeurt,

Afb.4. Dr. Vrijdag 1944.

maakt mevrouw Vrijdag een eind aan deze handelwijze. Zijn zijn kinderen ziek, dan is daar weinig interesse voor. Soms moet hun moeder dreigen de hulp van een collega in te roepen. Het is gebeurd dat een zoon in de wachtkamer van een andere dokter terecht kwam.

Zijn plichten naar zijn echtgenote. De zucht naar avontuur wordt een zucht naar avontuurtjes. Vrouwelijke patienten bezwijken soms voor zijn avances. Ook tijdens het uitoefenen van zijn beroep wordt het kleurrijke gedrag nog al eens (te) bont.

De oorlogsjaren.

Voor al dankzij de voortvarendheid van Mies Vrijdag heeft de apotheek grotere voorraden dan gebruikelijk. Noem het hamsteren, maar in '44-'45 is er bijvoorbeeld nog oleum ricini (wonderolie), net als Haarlemmerolie een wondermiddel. Bij de boeren laat dokter Vrijdag zich betalen - na aandring van zijn vrouw - met levensmiddelen. Als op een avond een Duitse militair aanbelt voor hulp, zijn zieke maat ligt in de kajuit van de boot vlak voor het huis, proeven de kinderen Vrijdag voor het eerst van het zure Duitse brood.

Op een keer moet de dokter naar Goudestein voor behandeling van een Duitslievende patiënte. Wanneer hij alvorens te handelen op de slaapkamer het portret van Hitler omdraait, krijgt hij later van hogerhand een reprimande

Een rijke oude boer is net gestorven als de dokter binnenkomt. De weduwe vertelt ...mijn man vroeg op het laatst nog om een eitje, maar dat heb ik hem niet gegeven, dat vond ik toch te zonde. De anders zo spraakzame dokter Vrijdag is dan met stomheid geslagen en dat wil wat zeggen!

Om ouder te lijken - er is gevaar om opgepakt te worden voor tewerkstelling in Duitsland - laat Edie zijn baard staan. Een foto laat zijn priemen de blik zien. (zie afb.4.)

In zijn jaszakje - typerend - uitpuilende papierboel. Daar zijn zakken toch voor. Aandacht voor zijn kleding ... het kon gebeuren dat hij tiptop gekleed voor een uitje nog even in de tuin wat ging rommelen, een boom snoeien bijv. en dan groen uitgeslagen binnenkwam.

Bij de bevrijding komt de vroedvrouw ... oh dokter alsjeblieft, u moet komen ...! Het gaat om een pas gearresteerde NSB-vrouw met een stagnerende bevalling. De andere collega's tonen geen animo om te komen. Dokter Vrijdag komt.

Na de oorlog komt er DDT via de Canadezen tegen ongedierte, ook het kroost in Vredehoop krijgt het in het haar. Kriebelt het in bed dan spuit vader het vol geestdrift tussen de lakens. De komst van penicilline maakt hij mee, ook al geestdriftig gespoten. En dan is er de (geest)drift voor vrouwelijke patiënten. Mevrouw Vrijdag draagt zich waardig. Naar de kinderen toe nooit een onvertogen woord over hun vader. Naar de patiënten toe toont ze begrip voor hun klachten over haar man. Dankzij haar zorg voor de administratie - zij schrijft de rekeningen - blijft het financieel houdbaar.

Vijf kinderen - twee dochttertjes worden in '45 en '46 geboren - een man die eigenlijk niet meer haar man is, een sterk teruglopende praktijk ... mevrouw Vrijdag blijft het hoofd fier recht houden. In 1947 wordt het huwelijk ontbonden, de jongste is dan anderhalf jaar. Dokter Vrijdag verlaat zijn praktijk zonder zelf voor opvolging te zorgen en vertrekt naar Amsterdam. Het dorp houdt de adem in bij zoveel opzienbarende gebeurtenissen. De collega's zien het al die jaren zwijgend aan. Nooit een vermanend woord, nooit een persoonlijk gesprek. Ontevreden pa-

tiënten kunnen zonder commentaar van huisarts veranderen.

Hoe de collegiale contacten verlopen toont het volgende. Vlak na de oorlog wordt een soort week endwaarneming ingesteld. Dokter 't Hoen en zijn collega Hoekstra vullen hun vrije zaterdagmiddag in met een bezoek aan de RAI in Amsterdam waar een eerste automobieltentoonstelling wordt gehouden. Na enige tijd ontdekken ze in de verte hun collega Vrijdag. Hé... wat doet hij hier, hij heeft nu toch dienst ... hoe kan dat nou.... Zonder hun collega Vrijdag er op aan te spreken, besluiten ze maar direct naar Maarssen terug te keren om voor spoedgevallen beschikbaar te zijn. Ondanks een dringend verzoek van Mies Vrijdag weigeren ze om plausibele redenen de praktijk van hun collega over te nemen. Dan zorg ik voor een roomse opvolger ... reageert

mevrouw Vrijdag gebelgd. Door tussenkomst van pastoor Rientjes wordt B.C.J. de Mol de opvolger in een enigszins onregelde praktijk. Zijn voorganger vestigt zich als huisarts in Coevorden en huwt tien maanden na zijn scheiding met de patiënte waar hij al jaren een verhouding mee heeft. In 1984 - op de leeftijd der zeer sterken - komt een einde aan het turbulente leven van Eduard Elisa Vrijdag. Hij heeft het met veel tinten ingekleurd tot een bont geheel. Naar te bont was het voor hem slechts één stapje.

Auke Hoekstra

Dit bericht is tot stand gekomen met medewerking van mevr. A.J. Hartog-Vrijdag en haar broer de heer H. Vrijdag. De foto's komen uit familiebezit.

Vereeniging tot Verzekering van het Duurzaam Voortbestaan van een Bewaerschool te Zuylen

Bij de foto met ijverig werkende meisjes van een Amsterdamse naaischool (pagina 50) in het vorige deel van dit artikel is helaas de tekst weggelaten. De afbeelding betreft het titelblad van het boekje "DE PRACTISCHE NAAIMETHODE voor de SCHOOL en 'T HUISGEZIN", in de vorige eeuw geschreven door J.M. Jouwersma-Ruseler, lerares handwerken te Amsterdam. De op de foto afgebeelde jongedames zijn dus geen inwoners van Oud-Zuilen. Met excuses voor de ommissie. De redactie.

Deel 4

In oktober 1956 werd ik aan de Koningin Emma-school in Oud-Zuilen benoemd. We zouden het huis Diedrichsteyn gaan bewonen, maar de gemeente Maarssen, mijn nieuwe werkgever, kon die belofte niet waar maken. De school was door vele personeelwisselingen en minder gelukkige besluiten in een situatie geraakt, waarbij het voortbestaan in gevaar kwam, maar dat wisten wij, nieuw in de gemeente Maarssen, allemaal niet. Het schoolgebouw (bouwjaar 1887) was in slechte staat, maar had wel een gymzaaltje en

een leegstaand lokaal. De schoolzolder vormde een rariteitenkabinet, er lagen daar: muziekstandaards van de Zuilen Fanfare, oude lessenaars, kaarten, stapels lees-, reken- en taalboekjes en ook wat oud materiaal uit een kleuterschool! Bovendien vond ik een beduimd notulenboek van de "bewaerschool". Navraag bracht me op het spoor van de bestuursleden van de "Vereeniging" en de door burgemeester Norbruis aangestelde administrateur. De voorzitter, de dominee van de Nederlands Hervormde kerk, was nu ook voorzitter van het Christelijk Schoolbestuur in (Nieuw) Zuilen en daarom niet echt te porren voor een kleuterschool in het dorp. De burgemeester van Maarssen zag ook niet veel in het plan om te trachten de school te heropenen. De administrateur, die ijverig couponnetjes had geknipt, huur geïnd en de kas beheerd, was niet van zins deze aan mij over te dragen of inzage in de boeken te geven. De bestuursleden gaven me wel vrij mandaat alles eens goed uit te zoeken. Bezoeken aan de inspectrice van het kleuteronderwijs, die erg afwijzend was en aan de Bond van Neutraal Bijzondere Scholen, leverden tenslotte de voorwaarden op om te herstarten:

Afb.1. Foto uit 1974 bij een artikel in het Utrechts Stadsblad. Leerlingen van de bijzonder neutrale kleuterschool en juffrouw Ineke de Jager. De foto is 's morgens voor schooltijd genomen, daardoor staan er ook leerlingen van de lagere school op. Fotografie Melle van der Velde, Nijmegen.

1. Een lijst van minimaal 31 leerlingen
2. Een goedgekeurde ruimte
3. Een hoofdleidster met bevoegdheden.

Punt 1 betekende huisbezoeken afleggen om de benodigde 31 handtekeningen te verkrijgen. Met eindeloos geduld en veel gepraat lukte dat. Een hels karwei. Ten behoeve van punt 2 kon het leegstaande lokaal in de Emmaschool, dat met enige aanpassingen geschikt was te maken, van de gemeente Maarssen worden gehuurd. En dan nog punt 3, de hoofdleidster! Veel beloven konden we haar niet, want het voortbestaan van de kleuterschool was lang niet zeker. Tenslotte vond ik een getrouwde dame, zij was volledig bevoegd, die met ons in zee wilde gaan. Maar bij mevrouw de inspectrice viel dat niet zo goed. 'Geen getrouwde vrouw, die zijn zwanger of worden dat', luidde haar oordeel. Hoeveel geld we in kas hadden, wist ik nog steeds niet, maar wel

viel te berekenen dat wij ongeveer een jaar particulier, dus zonder rijks- en gemeentelijke subsidie, zouden kunnen draaien. De overige bestuursleden keurden tenslotte goed, dat ik dat daadwerkelijk een jaar zou gaan proberen. En zo gebeurde waar heel intensief aan was gewerkt, we gingen van start! Inmiddels wist ik dankzij een vertegenwoordiger van de firma Samsom¹, die me hier omtrent inlichtte, welke formulieren maandelijks en naar welke instanties ingezonden moesten worden. De juffrouw deed het uitstekend en wij trachtten aan alle wensen van de (zुरige) inspectrice te voldoen. De kas was uiteindelijk, na enige druk onzerzijds, bij de burgemeester van Maarssen terechtgekomen. En warmpel toen de bodem van de schatkist in zicht kwam, begonnen de gebruikelijke subsidies van het rijk over de achterstallige maanden binnen te stromen: We waren erkend!! De enig-

zins vreemde situatie was nu, dat in de openbare Koningin Emmaschool een bijzonder neutrale kleuterschool was gehuisvest, met als bijkomend voordeel dat zo het voortbestaan van beide scholen kansrijker geworden was. Een aantal jaren liepen de zaken voortreffelijk totdat ... de geboortebeperving steeds meer terrein veroverde. De pannembakkersgezinnen in (Oud)-Zuilen waren meestal kinderrijk. Zeven à acht kinderen was heel gewoon. Nu liep dit in korte tijd terug tot 2 à 3. Ofschoon nog jaren kinderen uit Maarssen en Utrecht meehielpen de schoolbevolking op minimaal 21 leerlingen te houden, was uiteindelijk sluiting onvermijdelijk. Ook diverse artikelen met foto's (zie afbeelding 1) in de regionale pers en een in de Utrechtse wijk Zuilen, Gageldijk, Herenweg, Kantonaleweg en Oud-Zuilen ruim verspreide werfbrief, waarin om medewerking werd gevraagd de bijzonder neutrale kleuterschool van Oud-Zuilen in stand te houden, door het aanmelden van nieuwe leerlingen of het doorgeven van adressen van potentiële leerlingen, konden hier geen verandering meer in brengen. Met als gevolg dat het bestuur in 1974 besloot de kleuterschool (tijdelijk?) te sluiten, maar alert te blijven! Misschien, als er in Oud-Zuilen huizen gebouwd zouden worden? Maar ook het handhaven van de dorpsschool, de Koningin Emmaschool, werd nu moeilijk. In 1980 werd de school éénklassig en zou worden afgebouwd. Maar er kwamen toch nieuwe woningen en leerlingen. In 1985 werd de school weer tweeklassig en waren er ook voldoende leerlingen voor heropening van de kleuterschool. De Wet op het basisonderwijs maakte een bestuursstructuur, zoals de kleuterschool had, onmogelijk. De enige manier om zoveel mogelijk aan de bedoelingen van de stichters te voldoen, was om de kleuterschool deel te laten uitmaken van de openbare dorpsschool. Het toenmalige bestuur, bestaande uit mevrouw T. Blaauwendraad (ouderling van de Nederlands Hervormde

kerk), burgemeester Q. Waverijn en schrijver dezes (schoolhoofd van de openbare lagere school en secretaris van het kleuterschoolbestuur), besloten de 'Vereeniging' op te heffen en de kleuterschool in de basisschool te laten opnemen. Ons kapitaal, 40.000 gulden, zou aan de Koningin Emmaschool ten goede komen! De complete inventaris, meubels, keuken, etc. schonken we aan de gemeente. Een ideale start voor de basisschool in Oud-Zuilen dacht iedereen toen. Toch werd in 1996, ondanks massaal verzet van de ouders in het dorp, door de verantwoordelijke mensen besloten de oude dorpsschool, die inmiddels onderdeel was geworden van de openbare basisschool 't Palet in Maarssen, te sluiten². Bij de verkoop (via openbare inschrijving en onder speciale randvoorwaarden³ van het schoolgebouw door de gemeente Maarssen in maart 2000 bleek, dat een stukje grond als zandbak ingericht, nog van de "Vereeniging" was. Na veel geharrewar leverde dat stukje grond nog een aardig bedrag op voor de Oud-Zuilense dorpsgemeenschap. Dat mocht ook wel, tenslotte was het dorp de school afgenomen. Om een basisschool te bezoeken moeten nu elke dag ca. 50 kinderen naar Utrecht en Maarssen fietsen of worden vervoerd.

In een slotartikel van deze serie over het kleuteronderwijs in Oud-Zuilen zal ik uit een boekje, dat dominee Pieter Nikolaas van der Stok (een van de eerste bestuursleden van de "Vereeniging tot Verzekering van het Duurzaam Voortbestaan van een Bewaerschool te Zuylen") schreef voor de kinderen van het Zuydense schooltje, enige gedichten beschrijven. Deze versjes zijn zowel voor de tijd waarin ze gemaakt werden als voor de omgeving van het oude dorp bijzonder kenmerkend.

(Wordt vervolgd)

J. Dijk

Noten:

1. Firma Samsom in Alphen aan den Rijn, bekende uitgeverij van (school)boeken en leermiddelen.
2. Aan het eind van het schooljaar 1997-1998 werd daadwerkelijk gestopt met het geven van onderwijs in de Koningin Emmaschool te Oud-Zuilen.
3. Zo mochten bij verbouwing/aanpassing van het pand o.a. de karakteristieke gevels aan de Vecht en straatzijde en de kapconstructie van de school niet worden gewijzigd en zou de toegang van het gebouw aan de achterzijde gehandhaafd moeten blijven. Maar ook zou niet toegestaan worden dat men in het gebouw commerciële activiteiten zou gaan ontplooiën. Bij besluit van de gemeenteraad van Maarssen werd het gebouw voor een bedrag van 1.378.000 gulden gegund aan de families Swaab en Barneveld.

Patriotten oefenden in het park van Ter Meer

Wat merkte Maarssen van de spanning in 1787?

De afkeer van de grote macht van Stadhouder Willem V was de belangrijkste reden voor de samenwerking tussen aristocraten en democraten binnen de patriottenbeweging. Toen duidelijk werd dat de democraten ook wilden tornen aan de machtsverhouding in de bestuursorganen, verlieten vele aristocraten de beweging. In Maarssen bleef de samenwerking gehandhaafd.

Afb. 1. Indien de kunstenaar zich aan de juiste licht-schaduwwerking heeft gehouden, is het zicht in de richting van het toegangshek bij de Breedstraat. Hij stond ongeveer bij de huidige T-kruising Parkweg-Julianaweg, met zijn rug naar het andere toegangshek in de bocht Kerkweg-Binnenweg. Het moet 's morgens omstreeks 11 uur zijn geweest. Rechts ongeveer op de plaats van de Julianaweg was de weg naar het voorplein van huize Ter Meer. De bewoners daarvan hadden een eigen weg naar de Hervormde Kerk, want de laan links leidde daar heen, in rechte lijn door het park. Zeer waarschijnlijk heeft het vrijkorps geë oefend op de afgebeelde kruising en in enkele lanen in de directe omgeving daarvan. Afb. Het Utrechts Archief.

Het vrijkorps¹

Enkele jaren voordat de spanningen tussen de aristocratische en de democratische patriotten naar voren kwamen werden in 1783 in tal van steden en dorpen patriotse vrijkorpsen opgericht. In Maarssen en Nieuw Maarssveen gebeurde dat met goedkeuring van de ambachtsvrouw van Maarssen en de ambachtsheer van Maarssveen. De eerste was baronesse Agneta Geertruida van Lockhorst, douairière De Witt (1735-1788). Op 10 september 1783, na het overlijden van haar oudste zuster, werd zij ambachtsvrouw. Zij woonde in het fraaie huis Ter Meer. Haar andere zuster Isabella Agneta trouwde in 1763 met de ambachtsheer van Nieuw Maarssveen, mr. Jan Elias Huydecoper (1735-1808). De ambachtsvrouw van Maarssen was dus zijn schoonzuster. Hij kocht bij zijn huwelijk Doornburgh. Het paar vestigde zich daar. Zijn moeder, sinds 1752 weduwe, bleef op Goudstein wonen. Zij liet in 1754 het huidige Goudstein bouwen. Met de steun in de rug van de ambachtsvrouw en ambachtsheer werd op 23 september 1783 toestemming gevraagd bij de Staten van Utrecht voor de oefening van de wapenhandel. Het rekest was voorzien van een positief advies van schout en schepenen. Er werd bij dit verzoek handig gebruik gemaakt van een artikel van de Unie van Utrecht in 1579, dat voorschreef dat de stad zowel als het platteland diende voorbereid te zijn om de verdediging van het vaderland te steunen. Verder werd ook om tactische redenen toegevoegd dat het korps eveneens zou optreden bij brand, relletjes of opstand. De genoemde taken vormden een prima dekmantel voor een oppositionele beweging die de bedoeling had zonodig met kracht van wapenen meer invloed op het bestuur te krijgen.

De nadrukkelijke steun van de ambachtsvrouw en de ambachtsheer geeft aan dat hier sprake was van samenwerking van de democratisch gerichte patriotse oppositie en de anti-oranjegezinde regenten. Door de Amsterdammer Huydecoper en door de nabijheid van de stad Utrecht onderging de beweging in Maarssen invloed van de krachtige patriotse organisaties in Amsterdam en Utrecht. De patriotse activiteiten op het Utrechtse platteland bleven niet tot Maarssen beperkt. Ook in Breukelen, Nieuwersluis, Nigtevecht, Maartensdijk, De Meern, Woudenberg en Renswoude was de beweging actief.

In het begin bestond de beweging uit ongeveer veertig Maarssense en Maarssveense mannen.

Door de toegenomen populariteit van het korps werd de exercitieplaats bij de Kaatsbaanbrug spoedig te klein. Deze oefenplaats bevond zich mogelijk op een deel van het toen nog groten-deels onbebouwde gebied aan de rechterkant van de Kaatsbaan gerekend vanaf de brug. Daar was ondermeer een tuin achter de tapperij 't Schilt van Vranckrijk, deze bevond zich op de hoek Langegracht-Kaatsbaan. De plaats waar mogelijk eerder de kaatssport beoefend werd.

Of werd er door de patriotten op de openbare weg geïfend, op de kruising Breedstraat, Langegracht, Kaatsbaan en Herengracht (de toegang tot de Schippersgracht was vroeger erg smal.) Het blijft gissen waar de oefenplaats precies was, duidelijk is wel dat deze na verloop van tijd niet meer geschikt was. Het aanbod van de ambachtsvrouw om het oefenterrein te verplaatsen naar het gebied van Ter Meer was zeer welkom. In welk gedeelte van het fraaie, grote park de oefeningen plaatsvonden is ook niet geheel duidelijk. De kans is groot dat de mannen zich verzamelden bij het koetshuis en de tuinhanswoning, (zie afb.1.)

Om het vrijkorps officieel op te kunnen richten was goedkeuring van de Staten van Utrecht nodig. Door een vertragingstactiek van oranjegezinde regenten verliepen vijf maanden sinds de aanvraag; het was intussen al februari 1784. De toestemming kwam toen wel, maar vervolgens moesten het reglement en het vaandel nog goedgekeurd worden. Ook dat duurde weer maanden. Tenslotte vertikten de patriotten in Maarssen het nog langer te wachten en zo werd op 23 mei 1784 het vaandel aangeboden aan de schutters van het korps.

Op het vaandel stonden de wapens van Maarssveen en Maarssen, vastgehouden door een hand die uit de wolken komt. De wapens werden omgeven door een krans van eikenblad, daaronder stond de wapenspreuk '*Sic sperare licet*,'. Vrij vertaald: 'Zo blijft het mogelijk te hopen'. Het vaandel was ontworpen door Jean de la Brugede jr., luitenant van het korps. Hij woonde op de Herengracht. Zijn toespraak bij de aanbidding komt samengevat op het volgende neer. Het korps zal streven naar burgerlijke vrijheid en naar invloed van burgers in een wettige regering, waarin geen plaats meer is voor een stadhouder. Daarna werd het vaandel overhandigd aan vaandrig Jasper van den Helm. Hij was de zoon van de schout van Maarssveen Marten van den

Eerzame Vrome!

Ingevolge van het geen dezen aangaende ter
onzer vergadering is geresolveerd hebben wy
goed gevonden u Ed. aantefchryven dat op
Woensdag den 9^{en} dezer Maand Mey uit hoofde
van de plaatshebbende omstandigheden, tot bevei-
liging der goede Ingezeten en in Uliedon gerecht
~~en in het gerecht van Maarsseveen~~
zullen worden gecantonneerd drie compagnien
van het Regiment van den Colonel Graue
van Offeren om by Uliedon zo na by mekanden
als geschieden kan, tot nadere ordre geen quartier
te blijven, terwijl wy U. door deze gelasten evenge-
melde Manschappen van behoortlyk quartier te voorzien.

Hierop ons verlatende blijft Gode bevolen
Geschreven te Amerfoort den 8ten Mey 1787.

M. C. Koff
Ter Opgemant van de Ed. Mog. Heer
Gedep: van de Staten's Lands
van Utrecht
aff: Aer: Ph: Rem

Afb. 2. Het begin en het
slot van een brief uit mei
1787 van de Gedeput-
teerde Staten van
Utrecht aan het gerecht
Maarssen.

(nu nr.55, de lingeriewin-
kel Reo Line). Ongetwij-
feld werd na de bijzon-
dere gebeurtenis een
feestdrank uitgebracht.
Mogelijk gebeurde dat in
of bij de herberg De
Zwaan, die ook dienst
deed als rechthuis van
Maarssen. Deze was
juist buiten het park van
Ter Meer gelegen, aan
de Vecht in de bocht van
Kerkweg en Binnen-
weg³. Zoals bij vele van
dit soort etablissementen
zal, naar voorschrift,
naast de toegangsdeur
op een bordje te lezen
zijn geweest: 'Vrij wijn
en sterke dranken'. In
die tijd en dus ook voor
de feestende patriotten
was bekend dat deze
woorden niet beteken-

Helm, die woonde in het huis De Boomgaard, het
laatste pand van de Herengracht 2. Bij de aan-
bieding werden o.a. de volgende gedenkwaardige
woorden gesproken: 'Uit naam van de brand-
schutterij (.....) door welker vrije keuze gij
(J. van den Helm) in dien post zijt gesteld.....'
Gedenkwaardig zijn deze woorden omdat er een
belangrijk element van het patriotse denken mee
werd uitgesproken. Een hoger geplaatste werd
gekozen door lager geplaatsten in een samenle-
ving waarin tot dan toe van enig kiezen van ho-
gergeplaatsten door het volk geen sprake was.
Nog enkele namen van aanwezigen zijn: Hen-
drikman Heek, Jan Hendrik Neuman (beiden
schepen van Nieuw Maarsseveen); Neuman
woonde op de hoek Kaatsbaan-Herengracht,
Dirk van Erkom woonde op de Herengracht in
het huis Kampertoren. Joseph Janssen (chirur-
gijn in de Kaatsbaan), Jan de Molenaar (schepen
van Maarssen), hij woonde op de Langegracht

den dat er gratis gedronken kon worden, maar
dat de herbergier vergunning had om wijn en
sterkedrank te verkopen.

De opheffing van het vrijkorps in Maarssen

In 1787 kwamen de patriotten steeds duidelijker
in verzet tegen de gevestigde orde. In Maarssen
waren in het voorjaar Hollandse vrijkorpsen en
het eigen vrijkorps actief omdat er dreiging was
vanuit Zeist van oranjegezinde Staatse troepen.
Nu het ernst leek te worden veroorzaakte de pa-
triotse bezetting en de nadering van de Staatse
troepen zoveel onrust dat de kennelijk bang ge-
worden ambachtsvrouw de Maarssense leden
van het korps dreigde dat ze hun ambt zouden
verliezen als zij zich voortaan niet als 'stille lie-
den' zouden gedragen. Misschien greep ze de
dreigende situatie wel aan om zich op een handi-
ge manier te ontdoen van het vrijkorps, want als
de democratische beginselen van de patriotten

Afb. 3. Het ruim van een trekschuit. Op de oncomfortabele banken moesten de passagiers vaak uren doorbrengen. De reis Utrecht-Amsterdam bijvoorbeeld, duurde minstens zeven uren. Gelegenheid genoeg om nieuwtjes uit te wisselen. In het niet afgebeelde roefje waren de banken bekleed en de zitplaatsen wat ruimer. Tekening van S. Fokke, Gemeente Archief Amsterdam.

gerealiseerd werden, was haar positie als ambachtsvrouw zeker in het geding. De Hollanders, al of niet daartoe aangemoedigd door de ambachtsvrouw, trokken zich terug. Op 9 mei 1787 kwam er een roemloos einde aan het Maarssens-Maarsseveense korps. De schout van Maarssen las de resolutie van de Staten voor, die het bevel tot ontbinding van het vrijkorps inhield. De dag daarvoor stuurden de Staten van Utrecht al een brief waarin stond dat op 9 mei tot nader order drie 'Compagnien van het Regiment van den Collonel Grave van Efferen' in Maarssen en Maarsseveen moesten worden ingekwartierd. De Staten droegen de plaatselijke overheden op de manschappen van een behoorlijk 'quartier' te voorzien, alsmede te zorgen voor de nodige wachthuizen en brandbeveiliging. Daar stond een vergoeding tegenover van zes stuivers per week voor iedere militair die in de twee dorpen zou verblijven. Ook werd een vergoeding in het vooruitzicht gesteld voor mensen bij wie militairen ingekwartierd zouden worden.

Maar de manschappen bleven 'verplicht voor hunne eigen kost en drank te zorgen of daarover met de huislieden en ingezetenen zodanige accoorden te maken, als zij wederzijds met den anderen zullen overeenkomen'⁵.

Vanuit Zeist wilden de Staatse troepen op 9 mei noordelijk en zuidelijk in een tangbeweging om Utrecht trekken. In de avond werden door de noordelijke afdeling Maarssen en Maarsseveen bezet. De omsingeling mislukte doordat de zuidelijke afdeling de slag verloor tegen de Utrechtse patriotten. De strijd vond plaats in de avond van 9 mei 1787 en staat bekend als de slag bij Vreeswijk. Hierna werden Maarssen en Maarsseveen weer spoedig ontruimd. Door de grote patriotse invloed in de stad Utrecht vergaderden de Staten van de provincie in Amersfoort. Vanuit die stad maakten zij op 11 mei bekend dat het binnenrukken van hun troepen alleen een defensief doel beoogde. Zij wilden zich beschermen tegen een mogelijke aanval vanuit Holland. Ondanks deze verklaring vreesde de stad Utrecht,

Afb. 4. In bezit van Het Utrechts Archief.

na de slag bij Vreeswijk, door de Staatse troepen te worden aangevallen. De patriotsgezinde Staten van Holland stuurden hulptroepen voor de stad. Ook Rijngraaf Van Salm deed zijn intocht met zijn jagers en huzaren. Om een onverhoedse aanval van de Staatse troepen vanuit Zeist tegen te gaan werden de bruggen over de Vecht in Breukelen, Maarssen en Zuilen onklaar gemaakt.

De komst van Pruisen

De Staten van Holland (nu Noord- en Zuid - Holland), in meerderheid bezielde door de geest van de nieuwe tijd, waren voor beperking van de stadhouderlijke macht. Willem V werd daardoor min of meer gedwongen zich uit zijn residentie Den Haag terug te trekken. Wilhelmina en hij vestigden zich voorlopig in Nijmegen. Wat een vernedering. Er ontstond een plan om een alles of niets poging te wagen om het gezag te herstellen. Op 28 juni 1787 ging Wilhelmina op weg naar Den Haag om daar de stemming te peilen en om te proberen het prinsgezinde volk tot opstand te bewegen. De reis leek voorspoedig te verlopen maar het nieuws lekte uit en het Goudse vrijkorps had zich verschanst langs de Vlist bij Goeganvervellesluis in de buurt van Haastrecht. Er zat niets anders op voor de trotse Wilhelmina van Pruisen dan terug te keren. Toch was de tocht niet geheel mislukt. De aanhouding van de zuster van de Pruisische koning was voldoende reden voor deze vorst om een leger te sturen. Tot grote schrik van de weinig professionele vrijkorpsen passeerden de troepen 13 september 1787 de grens. In toenemende spanning werden

de berichten over de bewegingen van het Pruisische leger gevolgd. In de sociëteiten, kroegen en roefjes van trekschuiten werd door voor- en tegenstanders over niets anders gesproken.

Toen 15 september de Pruisische troepen Utrecht naderden, ontstond er grote opwinding en verwarring in de stad en ten gevolge daarvan ook in Maarssen. Honderden Utrechtse burgers en militairen ontvluchten de stad per schuit, wagen of te voet. Dr. Van Hulzen⁶ beschrijft dat het pakken, kruien, slepen, dragen, klagen, schreien en afscheidnemen voor een aandoenlijk schouwspel zorgden. Het hoogtepunt van de paniek was in de nacht van vijftien op zestien september. Boeren werden gedwongen paard en wagen af te staan, groente- en goederenschuiten namen vluchtelingen mee. Naast de gewone schuit naar Amsterdam werden vele extra schuiten ingezet. Rijtuigen, wagens, karren reden af en aan om de patriotten en een deel van hun bezittingen te vervoeren. Zelfs het Staten-jacht passeerde Maarssen. Het werd door enkele belangrijke Utrechtse gebruikt om Utrecht overhaast te verlaten.

Een bonte stoet van voertuigen en voetgangers spoedde zich via het Zandpad richting Maarssen, wurmde zich door de nauwe Schoutensteeg, voort ging het linksaf de Achterdijk op, vervolgens over de Diependaalsedijk en het Zandpad. Er was geen tijd te verliezen; vlug, vlug naar het veilige Amsterdam. Op de Vecht was de paniek ook zichtbaar. Mensen en paarden die de schuiten trokken werden vloekend en tierend opgejaagd tot hogere snelheid. De vluchtende patriotten zagen knarsetandend dat in enkele Vechtdorpen de oranje vlaggen al werden uitgestoken.

In Maarssen waren toen al ruim vier maanden de vrijkorpsuniformen en het fraaie vaandel opgeborgen. Er is in onze tijd niets van teruggevonden. Voor ons begrip moeten het vrij kleine uniformen zijn geweest. De gemiddelde lengte van mannen in die tijd bedroeg 1.67 meter. (Dat is vier centimeter minder dan rond 1500. De belangrijkste oorzaak daarvan is de verstedelijking na de vijftiende eeuw en het daarmee samenhangende gevaar van infectieziekten. Zij vertraagden de groei in de jeugdjaren.)

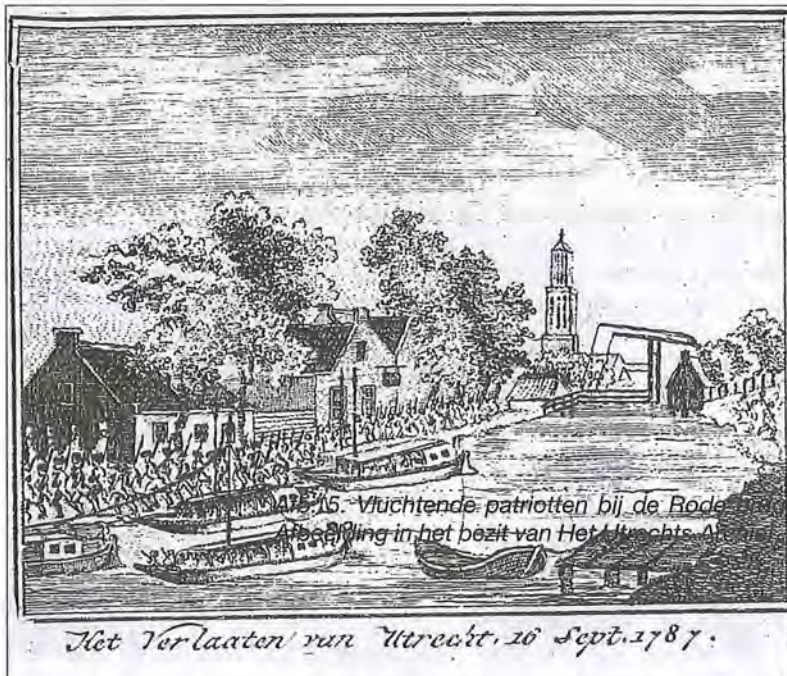
De leden van het vrijkorps in Maarssen en Nieuw Maarsseveen lijken weinig last ondervonden te hebben van het herstelde oranjebewind. Alleen

de schout van Nieuw Maarsseveen, Marten van den Helm, werd ondanks enkele smeekebeden uit zijn functie gezet. Zijn zoon Jasper van den Helm (de vaandrig van de patriotten) trof het beter. Voor het herstel van de macht van de stadhouder in 1787 was hij al enkele jaren secretaris van het gerecht Maarsse; daarna kon hij zijn functie blijven uitoefenen⁷.

Enkele weken na de komst van de Pruisen moest Amsterdam ook capituleren. Vele patriotten vluchtten naar de Zuidelijke Nederlanden (België) en Frankrijk.

Daarbij was ook Jan de Witt, van Amsterdam. Deze stiefzoon van de ambachtsvrouw Agneta Geertruida van Lockhorst – douairière De Witt was de zeer rijke eigenaar van Elsenburg⁸. Mogelijk is zij met hem uitgeweken, want in 1788 schreef hij vanuit Brussel aan zijn oom Huydecoper dat Agneta Geertruida daar was overleden.

Zou de strijd van de patriotse beweging voor niets zijn geweest? Hoe ging het verder met

stadhouder Willem V?

De volgende twee artikelen zullen handelen over de jaren na 1787, de betekenis van de komst van de patriotse generaals Daendels en Krayenhoff naar Maarsse en de laatste jaren van Willem V.

Arie de Zwart

Noten:

- 1 Voor het nu volgende heb ik voor een deel gebruik gemaakt van de publicatie van Joop van Uppelschoten, in Jaarboek van Oud-Utrecht, 1987.
- 2 Op 17 juni 1762 legde hij de eed af in het rechthuis Het zwarte Varken, tijdens de vergadering van de gerechten Oud- en Nieuw-Maarsseveen.
- 3 Een afbeelding daarvan is te zien in periodiek HKM, jg.28, no.4, blz. 90.
- 4 Dat in het voorjaar van 1787 de spanning tussen de Staatse overheid en de patriotten opliep bleek o.a. uit een brief van 20 april waarin door de Staten van Utrecht ondermeer verboden werd 'door het dragen van enige leusen of kentekenen zich te onderscheiden en enige partijchap aan te duiden'.
- 5 Aanhalingen uit de brief van mei 1787, gemeentearchief Maarsse.
- 6 Dr. A. van Hulzen, Utrecht in de patriottentijd, blz. 296.
- 7 Vanaf 1789 tot 1795 combineerde hij deze functie met die van schout van Maarsseveen. (Periodiek nr.1, HKM, jg. 26, blz. 8.). Het is ook mogelijk dat de twee functies door verschillende personen met dezelfde naam werden uitgeoefend.
- 8 Periodiek HKM, jg.20, no.1, blz. 2.

De Langegracht te Maarssen

deel 11

Deze keer beschrijven we drie panden in één aflevering, te weten de nummers 26, 27 en 28, waar inmiddels twee grote panden voor in de plaats zijn gekomen. De drie huizen werden rond 1962 gesloopt en toen ontstond er het tweede 'grote gat' aan de Langegracht. Het eerste ontstond door de sloop van het pand nummer 20, wat in een voorgaande aflevering werd besproken. Alleen ontsierde dit tweede grote gat de gracht jarenlang, voordat het werd opgevuld door twee grote panden.

Afb. 1. Het gat aan de Langegracht in 1964.

We zullen eerst de oude, verdwenen panden bespreken. De eerste geregistreerde bewoner van nummer 26 was de kachelsmid Dirk Kroon. In 1854 wilde deze Dirk zelfs in het voorhuis een smederij beginnen! Het lukte hem om hiervoor vergunning te verkrijgen van de gemeente, ondanks bezwaren van zijn buurman Hageman, de schoenmaker, die vreesde dat de dunne scheidsmuren het dreunen van het slaan op het aambeeld niet zouden kunnen doorstaan. Dit argument werd door de gemeente terzijde gescho-

ven en Dirk kon zijn smederij openen. Vijftig jaar lang is hier een smederij gevestigd geweest. De laatste smid was Dirk Takken. Daarna woonden er andere mensen, maar in 1925 zien wij toch weer een smid aantreden, ditmaal was dat Gerrit Rooseboom. Er werd nog in 1941 voor het laatst door de Fa. Wiegenraad aan dit pand verbouwd voor f 350,-. De laatste bewoner voor de sloop in 1962 was Arie van de Poll.

In nummer 27 was van oudsher een winkeltje gevestigd. In 1861 woonde hier David van Rooijen,

opgevolgd door Cornelis van Tricht, eveneens winkelier en vervolgens vestigde zich hier Jan van Vredendaal, de timmerman. Cornelis van Tricht, die het niet breed had nam in 1887 het besluit om de verdieping om te bouwen tot een aparte woning, nummer 27a. Deze situatie bleef tot de sloop bestaan. In 1902 registreren we Jacobus van de Akker, de melkslijter aan als bewoner van nummer 27, later verhuisde hij naar nummer 4, dat al eerder werd besproken. Op 27a is het een komen en gaan. In het bovenhuis woonden mensen van zeer verschillende pluimage. Achtereenvolgens zien we een officier van Administratie van de Marine, een machinist, een naaister, een reiziger en een bode. In 1917 treffen we er Lucas IJzerman, de sigarenmaker nog aan. Op nummer 28 hebben in 100 jaar tijd maar drie families gewoond. In 1849 woonde er de zadelmaker/behanger Jacobus J. Hildebrand, die in 1856 verhuisde naar de Schippersgracht. Hierna kwam Johan W. Lebbe, een koper- en blikslager, die er samen woonde met de wever Pieter Berk. Daarna volgde de familie Houssart. Rond 1865 komt Adrianus Houssart, geboren in 1825 er wonen en begon met zijn 'baardscheerderswinkel'. Hij was tevens aanspreker. In 1862 werd hij een held, een mensenredder! Op 15 ok-

Afb. 2. Een ontwerp dat het niet haalde uit 1967.

tober van dat jaar redde hij met gevaar voor eigen leven de 13 jarige Leentje Tukker uit de Vecht. Zoals omschreven staat in de krant uit die tijd, met een koene duik redde hij het meisje van de verdrinkingsdood. Men vond dat de heer Houssart in aanmerking zou moeten komen voor een medaille. De commissie van onderzoek was het daarmee eens, maar ene heer Buma vond het rapport onvolledig, daar niets over de verdere levenswandel van de redder werd vermeld. Bij

Afb. 3. Het pandje van kapper Houssart, dan kapper Roos in 1951.

Afb.4. De nieuwe panden nummer 26 en 27, 1970

nader onderzoek bleek dat er geen aanmerkingen op zijn levenswandel konden worden gemaakt en Houssart kon alsnog worden geëerd. Zijn zoon ook Adrianus Houssart (1878-1952) was een kapper die met zijn tijd meeging zoals we kunnen lezen in een advertentie uit die tijd, waarin hij zijn permanent wave aanbied aan de dames tegen de sterk concurrerende prijs van f 3,50. Houssart deed in 1937 zijn zaak over aan zijn oudste bediende Cor Verton, waarvan ook weer een vermelding in de krant. Kapper Verton vond de salon op den duur te klein en verhuisde in januari 1949 naar de Langegracht 48, alwaar hij, na een fikse verbouwing, nog 20 jaar zijn beroep bleef uitoefenen. Hij deed op zijn beurt de zaak over aan kapper Roos, zoals wij nog op afb.3. kunnen zien.

Gedurende de oorlogsjaren 40-45 raakten de panden erg verwaarloosd en in 1962 werd tot sloop overgegaan. In oktober 1962 diende aannemer A.J. Eglem bij de gemeente Maarssen een bouwplan in. Hij wilde één woonhuis optrekken

op de plaats van de drie kleine, gesloopte pandjes. Het nieuwe pand zou twee woonlagen hebben en een souterrain. Eerder was een plan voor een gebouw van drie woonlagen, vanwege de hoogte, afgekeurd. In 1963 diende de bouwer wederom een bouwplan in, nu voor twee woningen. Ook dit plan werd weer uitgebreid in overweging genomen, zoals blijkt uit dito briefwisseling. Dan in 1966 volgde er alweer een ontwerp voor de bouw van twee woonhuizen, waarvan één met inpandige garage.

Medeoorzaak van de vertraging was de ziekte en de daaropvolgende dood van de heer Eglem.

In 1969 nam de firma R.E. van Vredendaal de opdracht over en kon de bouw beginnen.

In het dikke dossier trof ik nog een mooie tekening aan van een ontwerp uit 1967 dat het ook niet gehaald heeft. zie afb.2.

Er werden nu twee panden opgetrokken de nummers 26 en 27.

Het nieuwe huis nummer 26, rechts, werd een grachtenpand met een klokgevel, voorzien van natuurstenen voluten, dat qua formaat niet echt

DAMES,

Indien U prijs stelt op goede PERMANENT WAVE, dan is daarvoor Uw aangewezen adres:

LANGEGRACHT 28 - MAARSSSEN, waarvan de prijs is f 3.50, met recht op gratis WATERGOLF. - Tevens knippen, wasschen, onduleeren en watergolven tegen scherp concurreerende prijzen met gediplomeerd personeel. — Parfumeriën en hetgeen tot het vak behoort verkrijgbaar.

Beleefd aanbevelend,

A. HOUSSART

DAMES- EN HEERENKAPPER

pastte op deze gracht met overwegend lagere panden. Ook de inpandige garage is geen sieraad. Het is onbegrijpelijk dat het er is gekomen, want drie woonlagen werden in een eerder stadium al afgekeurd.

Nummer 27 werd nog groter, eveneens voorzien van een klokgevel en een stoep met bordes.

In 2002 zijn we helemaal gewend aan de 'grote' panden, mede door het groen wat tegenwoordig overal op de Langegracht aanwezig is. Op de foto uit de zeventiger jaren was het maar een kale boel en valt de omvang van beide huizen ook meer op, zie afb.4.

C.W.P. Bloemendaal

Alle illustraties zijn eigendom van de auteur.

Ondergeteekende deelt hierbij mede, dat hij zijn

DAMES- EN HEEREN- KAPSALON met 1 Maart

a.s. heeft overgedaan aan zijn oudsten bediende: COR VERTON en beveelt zijn opvolger in de zaak ten zeerste als goed vakman aan. Dankend voor het vertrouwen dat de oudste zaak in Maarssen gehad heeft teekent,

A. HOUSSART.

Refereerend aan 't bovenstaande deel ik U mede; dat ik de zaak van mijn patroon A. HOUSSART heb overgenomen met 1 Maart a.s. en beveel mij in UwEd. gunst en recommandatie aan als gediplomeerd Kapper, ook voor bruids- en fantasie-kapsels.

Beleefd aanbevelend,

COR VERTON.

Uit de oude schoenendoos (Nr. 11)

De Breedstraat omstreeks 1935

Een verfrommeld driehoekje (minder dan 18 cm²), eigenlijk maar een snippertje met scheuren, vlekken en beschadigingen is er van de foto overgebleven, die omstreeks 1935 in de Breedstraat werd gemaakt. Door de vakkennis van de specialisten bij Foto-zaak Combi Tebbens is er thans een afdruk beschikbaar (de zwarte delen waren verdwenen) waar toch nog heel wat op te zien valt. Zoals aan het eind van de straat de houten klapbrug (afgebroken in 1936) over de Vecht en het oude brugwachtershuisje. Rechts achter de fietsende figuur is nog net een heel klein stukje van de pastorie zichtbaar. Daar heeft u elders in dit nummer al meer over kunnen lezen. Links zien we aan de gevels een hele serie uithangborden. Op een is nog net te lezen 'Amstel Bieren, Café Westerik'. De drie borden daarvoor, respectievelijk met de tekst, 'Hudson Sigaren, Kwaliteits Sigaren - Victor Hugo' en 'Tabak en Sigaren', hangen allemaal aan hetzelfde pand, namelijk het huidige Breedstraat 16. Dit was in die tijd de tabak- en sigarenzaak van Van Rossum. Later was de winkel eigendom van Mevrouw P.C.M. (Nella) van Kooten-van Rossum. Mogelijk zien we haar ook in de deuropening staan. Tegenwoordig vinden we in dit pand met de opmerkelijke erker op de bovenverdieping, dat daar omstreeks 1928 werd gebouwd, het Podo Centrum Maarssen en de Galerie à vue. Voor de volgende deur, waar heel wat Maarssenaren in hun jeugd door naar binnen zijn gegaan, treffen we een drietal personen. Achter de handkar, met een mooie volle, grijze ringbaard staat Flip van Breukelen. In Maarssen algemeen bekend als Flip de Blauwneus. Zijn handel bestond uit manden, klompen, touw, petroleum, e.d. Daarnaast werd er bij Van Breukelen ook snoep van de bak verkocht. Dat wil zeggen dat kinderen er, na het vooraf betalen van een cent of zelfs een halve cent, snoepgoed uit een houten bak mochten kiezen. Maar wie zijn nu de dames die naast van Breukelen staan? Volgens mijn gewaardeerde zegslieden Gerrie Koenders-van Kooten en Henk Westerik zijn dit zeer waarschijnlijk in het midden, mevrouw Van Breukelen en in de deuropening dochter Door (Dora) van Breukelen.

Naar aanleiding van de foto in de vorige aflevering (Nr. 10) kwamen weer een paar leuke reacties binnen. Zo meldde Frans Mourits dat de schoolfoto in 1921 werd gemaakt en dat de onderwijzer op de foto zijn vader P(etrus) J(oseph) Mourits is. De in 1887 in Reeuwijk geboren Mourits Sr. werd in 1918 aan de R.K. jongensschool te Maarssen benoemd. Na zijn benoeming vond hij onderdak in het bekende "Heerenlogement" op de hoek van de Breedstraat en Schippersgracht waar hij zijn latere vrouw Mathilda Maria Eglem, een dochter van de eigenaresse, leerde kennen. Meester Mourits overleed, ruim na zijn pensionering, in 1968 te Maarssen. Indien u nog nadere gegevens over deze foto van de Breedstraat weet, of mogelijk zelf foto's heeft waar u meer over zou willen weten, dan kunt u schrijven of contact opnemen met:

J.H. Sagel, V. Lingelaan 85, 3602 PB Maarssen, Tel: 561457, e-mail: jhsagel @ zonnet.nl

TOPKLASSE

BRINKHOF AANNEMERS

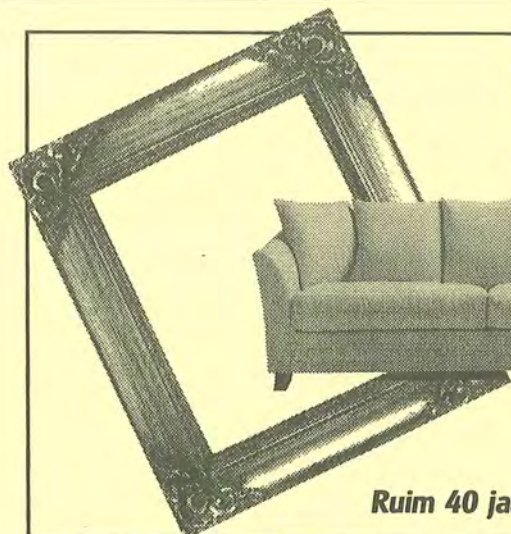
Machinekade 6 Maarssen Tel. 561456

TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS

Nassastraat 71 Maarssen Tel. 562310

WoonArt

Ruim 40 jaar in Maarssen!

WoonArt VAN WAAY - alles tussen vloer en plafond

Nassastraat 18 • Maarssen • Tel. 0346 - 561897 • Fax 0346 - 570097

TWEEWIELER-SPECIALIST

DE HAAN

VERKOOP EN REPARATIE TWEEWIELERS

ONDERDELEN EN ACCESSOIRES.

EIGEN REPARATIE-AFDELING

OPEN MA/T/M VRIJ. 8.00-12.30 / 13.30 - 18.00
 VRIJDAG AVOND 19.00/21.00
 ZATERDAG 8.00-16.30
 WOENSDAG GESLOTEN.

NASSAUSTRAT 105
 3601 BD MAARSSSEN
 0346-561615

In dit deel wordt het pand nummer 25 beschreven en maken we een sprong van nummer 21-22

**BOUWBEDRIJF
 DE JAGER**

Bouwbedrijf De Jager
 Tuinbouwweg 33
 3602 AT Maarssen
 Tel. 0346 - 552454
 Auto 0653 - 442034
 Fax 0346 - 551920

- Voor verbouwingen
- Aanbouwen
- Badkamers
- Keukens
- Div. onderhoudswerken